

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

МОСЕЙЧУК ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК [373.091.12.011.3-051:796]:374.091 (043.3)

**СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У ПРОЦЕСІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Хмельницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, Міністерство науки і освіти України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Романишина Людмила Михайлівна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Конох Анатолій Петрович,
Запорізький національний університет, завідувач
кафедри теорії та методики фізичної культури і
спорту;

доктор педагогічних наук, доцент
Павлюк Євген Олександрович,
Хмельницький національний університет, професор
кафедри здоров'я людини;

доктор педагогічних наук, професор
Тимошенко Олексій Валерійович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, декан факультету
фізичного виховання та спорту.

Захист відбудеться «01» листопада 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «29» вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних соціально-економічних умовах в Україні особливої актуальності набуває проблема підвищення рівня культури молоді, і загальної, і окремих її видів, зокрема й культури здоров'я (далі – КЗ). Саме здоров'я та культура є фундаментальними й поліаспектними категоріями всього людського буття, а тому мають бути найважливішими пріоритетами й у суспільстві, і в освітньому процесі. Однак, глобальна соціокультурна криза, виявом якої є девальвація цінностей та нехтування нормами КЗ, має суттєвий вплив на зростання захворюваності, сприяє поширенню адиктивних звичок (залежної поведінки) серед дітей та молоді та спричиняє зниження соціальної цінності здорового способу життя. За даними Центру незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» (2016 р.), встановлено, що 60 % випускників загальноосвітніх закладів мають порушення постави, 50 % – короткозорість, 40 % – порушення серцево-судинної системи та нервово-психічні відхилення, 60 % – порушення мови. Кожен четвертий юнак за станом здоров'я не може проходити строкову службу в армії. В Україні лише 47,8 % молоді віком від 14 до 35 років оцінюють своє здоров'я «добре» та 32,8 % «скоріше добре, ніж погано», 16,8 % молоді вважає стан свого здоров'я задовільним, а 2,6 % респондентів мають погане здоров'я. З'ясовано, що 7 годин на тиждень витрачає на фізичні вправи й активний вид спорту лише 3,8 % опитаної молоді, а 40,7 % – взагалі не витрачають жодної години на фізичні вправи та спорт. Третина опитаної молоді (29,1 %) витрачає на фізичні вправи та спорт приблизно годину на тиждень, 16,4 % – від двох до трьох годин.

Беручи до уваги наведену статистику, ставлення до здоров'я, усвідомлення потреби формування культури його збереження розглядаємо як головну ознаку сучасності. З огляду на це, актуальною є підготовка в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) конкурентоздатних фахівців, у яких сформовано ціннісне ставлення до здоров'я та вироблено внутрішнє прагнення до вдосконалення КЗ для успішної реалізації професійної діяльності.

Майбутні вчителі фізичної культури (далі – МУФК) мають подавати приклад щодо ведення здорового способу життя. У них має бути сформований високий рівень КЗ. У цьому контексті до майбутніх педагогічних кадрів спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) висувають вимоги гармонійно поєднувати освітні, виховні та оздоровчі завдання із завданнями фізичного виховання і спорту, а також педагоги повинні заохочувати вихованців до збереження й зміцнення здоров'я та формувати в них високий рівень КЗ. Виконувати такі складні та різнопланові професійні завдання МУФК можуть лише на основі внутрішньої вмотивованості до цієї діяльності, рефлексії та високого рівня теоретичних знань і практичних умінь.

Удосконалення системи фізичного виховання студентської молоді в Україні вивчали І. Гасюк, Т. Круцевич, А. Кухтій, Р. Раєвський, Б. Шиян та ін. Дослідження українських науковців А. Бабенка, К. Дроздової, Є. Жуковського, А. Іванової, М. Карченкової, А. Коноха, Ю. Мусхаріна, Є. Павлюка,

О. Тимошенка, А. Чепелюк та ін. присвячені багатоманітним аспектам професійної підготовки МУФК до фізкультурно-оздоровчої діяльності. Протягом останніх років у публікаціях А. Галіздри, Д. Давиденка, О. Драгана, О. Мальцева, В. Маринич, О. Мелікова, Ю. Півненка, С. Сінгаєвського, Д. Солопчука, А. Сулими, С. Футорного та ін. аргументовано зв'язок між фізичною культурою і КЗ та доведено, що теоретичні знання і практичні уміння збереження здоров'я є вагомими для реалізації вчителем фізичної культури професійної діяльності. Теоретико-методичними розробками питань формування КЗ займалися закордонні вчені (Л. Алмонд (L. Almond), М. Войнаровська-Солдан (M. Woynarowska-Soldan), К. Осташевський (K. Ostaszewski), Дж. Паул (J. Paull) та ін.).

Формування КЗ у студентів розглядається науковою спільнотою як багатоаспектне і доволі складне явище. Так, напрацювання філософів, валеологів, медиків, психологів та педагогів створили теоретико-методологічні передумови для дослідження КЗ. Зокрема, у філософському баченні КЗ розглядалася як основа виховання особистості і в античні часи (Гіппократ, Гален, Авіценна), і в епоху сучасного суспільства. У працях валеологів (Л. Барни, Е. Булич, В. Грибан, В. Грушка, О. Міхеєнка, М. Носка, В. Петленка, В. Поліщука, С. Страшко, Н. Цимбала, М. Чепиги та ін.) доведено, що сучасна соціальна ситуація, зниження рівня життя та екологічні негаразди негативно позначаються на здоров'ї всього населення, особливо вразливою є студентська молодь. Однією із основних причин такого стану визнано безвідповідальне ставлення до власного здоров'я та низький рівень КЗ. З медичної точки зору, у працях М. Коломоєць, О. Корнієнко, В. Кулініченко, Т. Ткачук та ін. проаналізовано професійні захворювання педагогів та механізми їхнього запобігання.

У психологічній науці КЗ розглядається вітчизняними науковцями в тісному зв'язку з особистісним становленням фахівця (І. Галецька, О. Гнатюк, В. Давигора, І. Коцан, М. Тимофієва, О. Толстограєва та ін.). У педагогічній площині вирішенню проблеми сприяють положення про: доцільність формування КЗ майбутніх учителів під час професійної підготовки у ЗВО (Н. Гончарова, С. Кириленко, С. Лебедченко, В. Магін, О. Мельник, В. Мойсеюк, Н. Рибачук, Т. Рикова та ін.); теоретико-методичні засади педагогіки здоров'я (І. Брехман, П. Гусак, О. Матвієнко, І. Олендер, А. Олійник, М. Смірнов, Л. Хомич та ін.); зв'язок між здоров'ям і освітою (І. Авдеєнко, І. Глузман, О. Завальнюк, В. Калашнікова, Н. Калініченко, В. Козігон, В. Скороход, О. Шукатка та ін.). У контексті психолого-педагогічних підходів проаналізовано потенціал здоров'язбережувальних та здоров'язміцнювальних технологій у збереженні здоров'я фахівців (П. Джуринський, Б. Долинський, І. Мельничук, Г. Мешко, О. Міхеєнко, Ю. Палічук, Л. Романишина та ін.).

Однак, проблема КЗ та процес її системного формування у МУФК під час неперервної професійної освіти в ЗВО залишаються маловивченими, а проведений аналіз наукових джерел свідчить про загальний і вузькопрофесійний характер. Значущість порушеної проблеми посилюється виявленими *суперечностями* між:

– світовими тенденціями оновлення вищої педагогічної освіти, нагальністю цілеспрямованого її реформування, що забезпечується об'єктивною потребою в морально, психічно і фізично здорових фахівцях фізичної культури («бакалавр» і «магістр»), що мають високу КЗ та існуючими стереотипами, які орієнтують суб'єктів освітнього процесу на факультетах фізичного виховання переважно на розвиток фізичних та рухових умінь і навичок;

– потребою вдосконалення структури і методичного забезпечення в процесі формування КЗ МУФК відповідно до державного освітнього стандарту та недостатньою підготовленістю викладацького складу ЗВО до цієї діяльності через відсутність системи та організаційно-педагогічних умов такої діяльності;

– посиленням позицій інноваційних педагогічних технологій, методів, форм та засобів в освітній парадигмі для досягнення якісного результату під час формування КЗ у МУФК засобами фізичного виховання та недостатнім осмисленням методологічних основ професійної підготовки, орієнтованої здебільшого на традиційне навчання;

– зрослою потребою практики ЗВО в забезпеченні якісного процесу формування КЗ студентів на основі внутрішньої мотивації, континууму навчання й самоосвіти, практичної спрямованості знань та фрагментарністю науково-методичного забезпечення цього процесу, зумовленого догматизацією знань та предметоцентризмом.

Актуальність проблеми, її недостатня розробленість у педагогічній теорії та практиці й прагнення розв'язати визначені суперечності зумовили вибір теми дисертації **«Система формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в межах науково-дослідної роботи «Управління процесом професійної адаптації особистості в системі неперервної педагогічної освіти» (державний реєстраційний номер 0107U010127).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 3 від 26.03.2014 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 3 від 16.05.2017 р.).

Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та експериментальній перевірці дієвості системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури на засадах неперервної професійної підготовки.

Відповідно до поставленої мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу наукових дефініцій «культура» та «здоров'я», проаналізувати зміст культури здоров'я та визначити сутнісні характеристики і функції культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури.

2. З урахуванням засад особистісного та професійного розвитку провести

компонентно-структурний аналіз культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури і визначити рівні її сформованості.

3. Обґрунтувати концепцію неперервної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з належним рівнем культури здоров'я та розробити систему формування культури здоров'я у процесі неперервної професійної підготовки.

4. Спроекувати структурно-функціональну модель системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки та визначити організаційно-педагогічні умови її дієвості.

5. Підготувати навчально-методичний супровід процесу формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури.

6. Здійснити експериментальну перевірку ефективності системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури.

Предмет дослідження – система формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти.

Концепція дослідження визначає теоретико-методичні положення, наукові підходи та принципи системи формування КЗ МУФК на засадах неперервності з урахуванням усієї складності й різноманіття міждисциплінарних підходів, що зумовлюють збереження і зміцнення здоров'я студентів, і базується на теоретичному, методологічному і практичному концептах, а також передбачає оптимізацію цієї діяльності на основі врахування специфіки професійної діяльності фахівців спеціальності 014.11 Середня освіта (фізична культура).

Методологічний концепт передбачає обґрунтування системи, у якій закладено потенціал для формування КЗ, відображає прогресивні тенденції під час організації освітнього процесу МУФК та базується на впровадженні загальнонаукових (науковості, рефлексивності, міжпредметності, систематичності та послідовності, доступності, свідомості й активності, координації, гуманізації, безперервності та професійної спрямованості, конкретизації цілей і актуальності результатів) і спеціальних (оздоровчої спрямованості освітнього процесу, варіативності і різноманіття засобів здоров'язбереження, професійної спрямованості освітнього процесу, антропосенергізму в організації професійної підготовки, соціальної значущості формування культури здоров'я) принципах під час викладання навчальних дисциплін у бакалавраті та магістратурі. На методологічному рівні здійснено обґрунтування системного, праксеологічного, акмеологічного, діяльнісного, синергетичного, особистісно орієнтованого, гуманістичного, компетентнісного та культурологічного підходів до професійної підготовки МУФК. З методичної точки зору для формування належного (високого та достатнього рівня) рівня КЗ доцільно дотримуватися неперервності професійної підготовки МУФК.

З позиції *теоретичного* концепта організація професійної підготовки МУФК – це особливий вид інноваційної діяльності суб'єктів освітнього середовища, за

допомогою якого створюються належні умови для формування в переважній більшості МУФК належного рівня сформованості всіх компонентів КЗ як складника загальної культури та основи професійної компетентності майбутнього фахівця. Системність формування КЗ МУФК дозволила забезпечити особистісні запити студентів та максимальне використання засобів фізичної культури в освітньому процесі під час формування КЗ. Теоретичний рівень надав можливість представити професійну підготовку МУФК в контексті формування КЗ як цілісну концепцію неперервного особистісного та професійного розвитку, що розроблена в три етапи (початковий, основний, заключний) й передбачає науково обґрунтовані педагогічні впливи, охоплює конкретні засади, теоретико-методологічні аспекти, засадничі площини, володіє істотними особливостями, базується на принципах діяльності ЗВО, має практичний зміст, пріоритетні напрями діяльності під час формування КЗ.

Практичний концепт був когнітивним чинником успішного вирішення професійних завдань, пов'язаних з формуванням належного рівня КЗ МУФК. Професійна підготовка МУФК охоплювала введення в освітній процес педагогічних технологій (проектна, інтерактивна, інформаційно-комунікаційна, тренінгова); упровадження організаційно-педагогічних умов (забезпечення мотивації ціннісного ставлення до КЗ; використання міждисциплінарної інтеграції знань про формування КЗ; збагачення практичного досвіду формування КЗ засобами тренінгу; створення та розвиток здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі; стимулювання рефлексивної діяльності в контексті розвитку культури здоров'я); розробку практико орієнтованого навчально-методичного супроводу формування КЗ у МУФК у процесі неперервної професійної підготовки у ЗВО.

Основні концептуальні положення стали підґрунтям для формування **гіпотези**, яка полягає в тому, що професійна підготовка МУФК буде ефективною в тому випадку, коли формування КЗ визначатиметься відповідною системою, системотвірними чинниками якої є комплекс взаємопов'язаних складників науково-теоретичного та методично-прикладного характеру, здатних забезпечити належний рівень сформованості всіх компонентів та показників, сприятиме гармонізації загальної культури особистості, матиме позитивний вплив на ефективність усієї професійної підготовки в ЗВО, спонукатиме до розвитку внутрішньої мотивації, активізує позитивні інтереси та формуватиме відповідальне ставлення до збереження і зміцнення здоров'я.

Загальна гіпотеза конкретизована в **часткових положеннях**, які передбачають, що ефективність освіти МУФК у процесі професійної підготовки забезпечується створенням системи формування КЗ у процесі неперервної професійної підготовки, упровадженням в освітній процес відповідних організаційно-педагогічних умов, а також розробкою навчально-методичного супроводу цього процесу, які: 1) сприяють усвідомленню студентами значимості КЗ для розвитку внутрішньо вмотивованої професійної діяльності та визнання власної відповідальності за збереження й зміцнення здоров'я; 2) дозволяють спроектувати зміст професійної підготовки МУФК на основі розширення

когнітивного складника, спрямованого на розвиток оздоровчої діяльності, творчого мислення, емоційно-ціннісного ставлення до здоров'я, поглиблення теоретичних знань про КЗ; 3) дають можливість залучити МУФК до успішної реалізації науково доцільних та індивідуально зумовлених способів зміцнення власного здоров'я під час неперервної та послідовної професійної підготовки; 4) спонукають студентів до самопізнання, особистісного і професійного розвитку під час формування КЗ; 5) започатковують установки на пошук власних підходів до здійснення продуктивної діяльності з формування й власної КЗ, і КЗ вихованців під час організації фізичного виховання.

Методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні положення, які охоплюють філософські ідеї об'єктивної дійсності, що розкривають сутність і зміст КЗ на основі міждисциплінарного підходу; принципи діалектики, що характеризують взаємозумовлений розвиток явищ та дійсності, детермінізму – об'єктивної причинної зумовленості явищ; теорії систем й принципи моделювання педагогічних систем; ідеї про єдність теорії та практики; фундаментальні наукові підходи до вивчення педагогічних явищ; ідеї та концепції про КЗ як інтегральну характеристику особистості; сучасні теорії педагогічної діяльності щодо проектування освітніх процесів і явищ; концептуальні положення сучасної психолого-педагогічної науки щодо вимог до організації професійної підготовки МУФК у процесі неперервної організації освітнього процесу в ЗВО.

Нормативна база дослідження охоплює концепцію неперервності професійної підготовки професійних кадрів з урахуванням положень Конституції України, законів України («Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (2011 р.), Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні (2004 р.), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2012 р.), Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2005), Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012–2020 роки (2011 р.), наказу МОН України «Про затвердження плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2020 року» (№ 612 від 13.07.2007 р.), та інших документів, які декларують світоглядні та правові основи організації професійної підготовки нової генерації фахівців, які зможуть забезпечити, на основі засобів фізичного виховання, високий рівень КЗ собі та своїм вихованцям. Ці нормативні документи зумовлюють організацію освітнього процесу в ЗВО, регламентують професійну діяльність МУФК й визначають вимоги до їхніх професіоналізму та компетентності.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці, присвячені: фундаментальним положенням філософії освіти (В. Андрущенко, І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); теорії неперервності та наступності професійної освіти (О. Дубасенюк, Н. Ничкало, В. Поліщук, С. Сисоєва, В. Шахов та ін.); теорії освітніх систем (А. Алексюк, В. Безпалько, Р. Гуревич, Г. Щедровицький та ін.); системі фізичного виховання студентської молоді (І. Гасюк, А. Конох, Т. Круцевич, А. Кухтій, Р. Раєвський, Б. Шиян та ін.); науковим підходам до професійної підготовки МУФК (А. Бабенко, К. Дроздова,

Є. Жуковський, Л. Іванова, М. Карченкова, Є. Павлюк, Н. Свірщук, О. Тимошенко, А. Чепелюк та ін.); концептуальним положенням педагогіки та психології здоров'я (П. Гусак, О. Завгородня, С. Максименко, І. Олендер, А. Олійник, М. Смірнов, О. Хлівна, Л. Хомич та ін.); положенням зв'язку між формуванням КЗ та освітою (Г. Апанасенко, В. Бобрицька, Ю. Бойчук, О. Глузман, О. Дубогай, О. Завальнюк, Н. Калініченко, В. Козігон, В. Мойсеюк, В. Оржеховська, В. Скороход, Л. Сущенко та ін.); здоров'язбережувальним та здоров'язміцнювальним технологіям (О. Анастасова, П. Джурицький, Б. Долинський, І. Кувшинова, О. Міхеєнко, Г. Мешко, І. Мельничук, Ю. Палічук, Л. Романишина, О. Шукатка та ін.).

Для вирішення поставлених завдань і перевірки сформульованих у дослідженні гіпотез використовували наукові **методи дослідження**: *теоретичні*: метод концептуально-порівняльного аналізу, метод системно-структурного аналізу, педагогічного моделювання, узагальнення, проектування, класифікація – для обґрунтування концептуальних положень і моделі системи формування КЗ у МУФК на засадах неперервності та наступності професійної підготовки; *емпіричні*: педагогічне спостереження, опитування, бесіда, анкетування, тестування, метод експертних оцінок, аналізу документації ЗВО, психодіагностичні методики – для визначення, стану сформованості компонентів КЗ у МУФК, установлення динаміки їхнього формування, виявлення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців до діяльності в означеному напрямі; педагогічний експеримент – для з'ясування ефективності запропонованої системи та перевірки дієвості організаційно-педагогічних умов; *методи математичної статистики*: кількісний та якісний аналіз експериментальних даних, визначення критерію Колмогорова-Смірнова – для з'ясування статистичної значимості відмінностей експериментальної і контрольної вибірок для виявлення достовірності експериментальних показників на початку і в кінці педагогічного експерименту.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося впродовж 2009–2018 рр. кількома етапами наукового пошуку.

На першому, *теоретико-пошуковому, етапі* (2009 р.) здійснено аналіз філософської, психолого-педагогічної, спеціальної літератури з проблем дослідження; проведено узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду формування КЗ; розроблено науковий апарат дослідження, встановлено його категоріальну основу, сформульовано його робочу гіпотезу; визначено основні напрями експериментально-дослідної роботи.

На другому, *діагностично-апробаційному, етапі* (2010–2013 рр.) проведено аналіз особистісного та професійного розвитку МУФК в контексті формування КЗ; проаналізовано компоненти КЗ, розроблено критерії і показники, підготовлено діагностичний інструментарій; обґрунтовано вибір основних засобів дослідної роботи; обґрунтовано систему формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки та розроблено її структурно-функціональну модель; визначено експериментальну базу дослідження та здійснено моніторинг стану сформованості КЗ у МУФК.

На третьому, *експериментально-дослідному, етапі* (2014–2017 рр.) зреалізовано програму дослідження, шляхом експериментальної перевірки робочих гіпотез, концептуальних положень, системи формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки; упроваджено в освітній процес організаційно-педагогічні умови та навчально-методичний супровід; здійснено аналіз проміжних результатів; проведено корегування авторських методик.

На четвертому, *підсумково-аналітичному, етапі* (2018 р.) систематизовано та узагальнено результати; сформульовано висновки та визначено перспективи подальшого дослідження формування КЗ у МУФК; оформлено матеріали дисертаційного дослідження.

Експериментальна база дослідження. Основною базою дослідно-експериментальної роботи обрано Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та Херсонський державний університет. До експерименту на різних етапах дослідження було залучено 866 студентів (702 констатувальний етап та 164 – формувальний етап), а також 43 викладачі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– *уперше теоретично обґрунтовано та спроектовано* концепцію неперервності професійної підготовки МУФК з належним (високим та достатнім) рівнем КЗ, що розглядається на методологічному, теоретичному та практичному рівнях, розроблена в три етапи і охоплює мету, завдання, орієнтири, опирається на структурні елементи, засади, володіє істотними особливостями, базується на конкретних принципах діяльності ЗВО, має пріоритетні напрями діяльності та практичний зміст; *розроблено й обґрунтовано* систему формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки, що об'єднує теоретичні основи навчального процесу: навчальні орієнтації (освітні, загальнодидактичні, соціальні, розвивальні, виховні); комплекс принципів (загальнонаукових і спеціальних) і підходів; зміст навчальних дисциплін; *визначено* організаційно-педагогічні умови, що забезпечують дієвість системи: забезпечення мотивації ціннісного ставлення до КЗ; використання міждисциплінарної інтеграції знань про формування КЗ; збагачення практичного досвіду формування КЗ засобами тренінгу; створення та розвиток здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі; стимулювання рефлексивної діяльності в контексті розвитку КЗ; *розроблено* структурно-функціональну модель системи, що має блочну структуру та складається з цільового (мета, соціальне замовлення), методологічного (загальнонаукові і спеціальні принципи, методологічні підходи, концепція), змістового (організаційно-педагогічні умови, навчальні дисципліни), організаційного (педагогічні технології, форми, методи і прийоми, засоби) та результативного (компоненти, критерії, рівні, результат) блоків;

– *удосконалено* теоретико-методологічне обґрунтування сутності КЗ, яка характеризується емоційно-ціннісним (емоційно-оцінне ставлення до

професійних переконань у сфері збереження та зміцнення здоров'я), когнітивним (фахові знання та професійні переконання, усвідомлення цінності культури здоров'я), конативним (характер та здатність використання практичних умінь та навичок у збереженні та зміцненні здоров'я на основі взаємодії в професійному середовищі) складниками; *проведено* компонентно-структурний аналіз КЗ, що охоплює мотиваційно-ціннісний, інформаційно-пізнавальний, організаційно-діяльнісний, особистісно-емоційний, рефлексивно-оцінювальний компоненти, а також мотиваційний, когнітивний, конативний, особистісний, аналітичний критерії та їхні показники за високим (творчим), достатнім (продуктивним), середнім (базовим) та низьким (стихійним) рівнями;

– *розроблено* змістове наповнення навчально-методичного супроводу процесу формування КЗ на основі вдосконалення змісту професійної підготовки МУФК, шляхом оновлення навчальних планів, розробки навчально-методичних комплексів з дисциплін загальної та професійної підготовки та визначення практичних механізмів упровадження організаційно-педагогічних умов, вибору оптимальних форм, методів, прийомів і засобів формування КЗ під час неперервної професійної підготовки МУФК у ЗВО.

Подальшого розвитку набули принцип неперервності освітнього процесу, що забезпечив неперервність та наступність у формуванні КЗ; проблема підвищення ефективності професійної підготовки студентів у ЗВО шляхом застосування в освітньому процесі комплексу інноваційних педагогічних технологій (проектна, інтерактивна, інформаційна, тренінгова) для формування КЗ та наповнення практичним змістом понять «культура здоров'я» та «культура здоров'я майбутнього фізичної культури».

Практичне значення одержаних результатів полягає в *розробці* та впровадженні в професійну підготовку магістрантів спеціальності 014.11 Середня освіта (фізична культура) авторського спецкурсу «Теорія і методика формування культури здоров'я» і тренінгу «Культура здоров'я як особистісний та професійний складник діяльності вчителя фізичної культури»; *удосконаленні* дисциплінарного освітнього простору неперервної професійної підготовки МУФК у ЗВО шляхом підготовки та вдосконалення навчально-методичних комплексів дисциплін («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання школярів», «Теорія і методика фізичного виховання різних груп населення», «Загальна теорія здоров'я», «Основи здорового способу життя», «Методика викладання предмета «Основи здоров'я» – у бакалавраті; «Професійна майстерність викладача фізичної культури», «Інноваційні технології у фізичній культурі», «Наукові засади здорового способу життя», «Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні», «Основи оздоровчого харчування», «Методика фізкультурно-оздоровчої роботи» – у магістратурі), у яких представлено дидактичні матеріали (програми, лекції, лабораторні, завдання для самостійної роботи та індивідуальної роботи) про КЗ. *Розроблено* Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня галузі знань 01 «Освіта» зі спеціальності 014.11 Середня освіта (фізична культура) з урахуванням вимог до формування КЗ.

У практичному вимірі важливою є розробка навчальних та навчально-методичних посібників: «Відновлювальні засоби у фізичній культурі та спорті» – охоплює методологічні основи використання відновлювальних засобів та характеризує їхній потенціал для збереження і зміцнення здоров'я; «Теоретичні основи рекреації» – розкриває організаційно-методичні та наукові засади фізичної рекреації та описує методику рекреаційних занять для формування КЗ різних груп населення; «Теоретичні та методичні основи викладання фітнесу» – характеризує методологічні аспекти організації навчальних занять з фітнесу в контексті формування КЗ; «Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини. Вступ до спеціальності (в умовах кредитно-трансферної системи навчання)» – висвітлює професійну діяльність МУФК та основні термінологічні поняття в галузі фізичної культури і формує методологічну основу для розвитку КЗ; «Теоретичні основи здоров'я» – зосереджує увагу на здоровому способі життя, окреслює синологічний аналіз здоров'я та хвороби, характеризує прогнозування та управління здоров'ям; «Теорія і методика проведення занять у спеціальній медичній групі» – пояснює методику проведення аудиторних занять зі студентами в спеціальній медичній групі та організацію самостійних оздоровчо-фізкультурних занять.

Матеріали дослідження можуть бути використані в проектуванні освітнього процесу в ЗВО, які готують МУФК, інструкторів з фізичної культури в дошкільних навчальних закладах, організаторів туристичної роботи в установах масового відпочинку населення, методистів з фізичної культури, інструкторів оздоровчої роботи в освітніх закладах, керівників фізичної підготовки у збройних та силових формуваннях, а також магістрантами, аспірантами, докторантами в процесі наукових досліджень. Окремі положення можуть використовуватися для розробки нормативної документації та навчально-методичних видань.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка про впровадження № 1369/01-12 від 18.04.2018 р.), Херсонського державного університету (довідка про впровадження № 14-31/746 від 23.04.2018 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження № 34/18 від 27.04.2018 р.), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка про впровадження № 01-15/03/689 від 05.05.2018 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (акт про впровадження № 655-33/17 від 17.05.2018 р.), Яського університету ім. А. Й. Кузи (Румунія) (довідка від 18.05.2018 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 10/17-1423 від 25.05.2018 р.).

Особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві працях полягає в тому, що: у монографії [2] – представлено характеристику особистісного і професійного саморозвитку МУФК в контексті формування КЗ; у посібнику [3] – визначено особливості викладання навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» під час формування в студентів КЗ; у посібнику [4] – висвітлено

потенціал відновлювальних засобів у збереженні та зміцненні здоров'я; у посібнику [5] – реалізовано ідеї оптимізації рекреаційної діяльності у формуванні ціннісних орієнтацій до здорового способу життя та формування КЗ; у посібнику [6] – висвітлено роль фізичного виховання для зміцнення здоров'я під час занять фізичними вправами; у посібнику [7] – проведено опис практичних аспектів викладання фітнесу з метою зміцнення здоров'я; у посібнику [8] – описано методичні засади проведення занять у спеціальній медичній групі задля відновлення здоров'я; у посібнику [9] – розкрито передумови збереження здоров'я та досліджено процес управління КЗ; у посібнику [10] – охарактеризовано практичні засади організації науково-дослідної роботи з формування КЗ у студентів; у статті [14] – висвітлено психофізіологічні реакції людини на інтенсивні вправи; у статті [15] – представлено характеристику фізичної підготовленості підлітків у процесі фізичного виховання; у статті [33] – досліджено вплив рекреаційно-оздоровчих занять за системою хатха-йоги на показники фізичного стану жінок першого періоду зрілого віку; у статті [36] – вивчено механізми адаптації студентів до навчання; у статті [40] – представлено практичні поради для адаптації студентів першокурсників у ЗВО; у статті [41] – представлено авторське бачення показників здорового способу життя та їхню роль для становлення вчителя; у статті [43] – проаналізовано ефективність аеробіки у формуванні КЗ; у статті [70] – подано інтерпретацію практичних шляхів підвищення внутрішньої мотивації студентів до ціннісного розуміння КЗ. Ідеї співавторів у дисертації не використано.

На захист винесено:

1. Концепцію неперервності професійної підготовки МУФК з належним рівнем КЗ, що передбачає оптимізацію формування КЗ з урахуванням специфіки майбутньої діяльності, що розглядається на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

2. Систему формування КЗ у МУФК у процесі неперервної професійної підготовки, що забезпечує цілеспрямоване управління освітнім процесом і відображена в структурно-функціональній моделі.

3. Методику професійної підготовки МУФК, що ґрунтується на впровадженні організаційно-педагогічних умов в освітній процес під час формування КЗ.

4. Змістове наповнення навчально-методичного супроводу неперервної професійної підготовки, що забезпечує МУФК якісне та практико орієнтоване оволодіння методами, формами, прийомами формування КЗ на основі використання інноваційних педагогічних технологій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного дослідження були предметом обговорень під час виступів на наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях та семінарах різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Education and Science», (Прага, 2011, 2012), «Фізична культура та спорт у навчальних закладах східноєвропейських країн» (Чернівці, 2010, 2013), «Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах» (Чернівці, 2014, 2015),

«Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини (Чернівці, 2015), «Актуальні проблеми спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції» (Тернопіль, 2016), «Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики» (Одеса, 2016), «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (Львів, 2016), «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців на компетентнісній основі» (Переяслав-Хмельницький, 2017), «Проблеми та перспективи професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграції» (Кропивницький, 2017), «Педагогіка и современные аспекты физического воспитания» (Краматорск, 2017), «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2017), «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2017), «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи» (Ужгород, 2017), «Гуманітарна парадигма як стратегія інноваційного розвитку освіти» (Рівне, 2017), «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (Львів, 2017), «Професійна педагогіка і андрагогіка: актуальні питання, досягнення та інновації» (Кривий Ріг, 2017), «Сучасні методики, інновації та досвід практичного застосування у сфері психології та педагогіки» (Люблін, 2017), «Сучасна освіта та інтеграційні процеси» (Краматорськ, 2017), «Сучасна українська освіта: стратегії та технології навчання молоді і дорослих» (Переяслав-Хмельницький, 2018), «Розвиток професійної майстерності педагога» (Тернопіль, 2018); *всеукраїнські*: «Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання та спорту у навчальних закладах України» (Чернівці, 2011, 2012), ««Природничі читання» та «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини у сучасному суспільстві»» (Чернівці, 2014), «Педагогіка і психологія: методика та проблеми практичного застосування» (Запоріжжя, 2016), «Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук» (Харків, 2017), «Педагогіка здоров'я» (Чернігів, 2017), «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах» (Дніпропетровськ, 2017), «Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності» (Тернопіль, 2017), «Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі» (Мукачево, 2017), «Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки» (Запоріжжя, 2017), «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій» (Дніпро, 2017), «Модифікація концепції соціально-педагогічної діяльності та соціальної роботи в Україні у контексті реалізації цілей сталого розвитку суспільства» (Харків, 2017), «Актуальні питання вдосконалення системи фізичного виховання і спортивної роботи у вищій школі» (Ужгород, 2018).

Матеріали та результати дослідження обговорювалися й були схвалені на засіданнях і семінарах кафедри теорії і методики фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (2014–2018 рр.) та на засіданнях кафедри фізичної культури та основ здоров'я Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2012–2018 рр.).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту «Корекція емоційно-поведінкових порушень у студентів засобами фізичного виховання» зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура,

фізичне виховання різних груп населення захищено в 2009 р. в спеціалізованій вченій раді Львівському державному університеті фізичної культури. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 77 наукових публікаціях автора (60 – одноосібні), з яких 34 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія (25 друк. арк.), 1 монографія у співавторстві (12 друк. арк.), 19 статей у наукових фахових виданнях України, 10 статей у збірниках, включених до міжнародних наукометричних баз, 4 публікації в зарубіжних наукових виданнях, 2 навчально-методичних посібники з грифом МОН України (лист МОН України № 1/11-4937 від 10.06.2010 р.; лист МОН України № 1/11-7854 від 23.05.2014 р.), 36 – апробаційного характеру, 7 публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (615 найменувань, зокрема 44 – іноземними мовами), додатків (13 на 188 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 651 сторінку друкованого тексту, основний зміст викладено на 385 сторінках. Роботу ілюстровано 18 таблицями та 15 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми та доцільність її наукової розробки, визначено мету, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано його гіпотезу й основні завдання, викладено концепцію дослідження, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про впровадження й апробацію результатів дослідження, подано відомості про публікації, у яких відображено основні теоретичні положення й висновки дисертаційного дослідження, а також подано структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретико-методологічні основи культури здоров'я студентської молоді як наукової проблеми» – проаналізовано міждисциплінарний характер наукових дефініцій «здоров'я» та «культура»; досліджено зміст феномена «культура здоров'я»; охарактеризовано зарубіжний досвід формування КЗ у студентської молоді; проведено аналіз потенціалу фізичної культури та фізичного виховання для формування КЗ.

У контексті дослідження з'ясовано, що семантично термін «культура здоров'я» базується на сутності двох понять «здоров'я» та «культура». Зокрема, здоров'я є фундаментальною та водночас поліаспектною науковою дефініцією, а тому має бути найважливішим пріоритетом і в українському суспільстві, і в освітньому процесі всіх без винятку навчальних закладах. Через культуру майбутні педагоги можуть усвідомлено обрати власний стиль професійної діяльності щодо збереження власного здоров'я та здоров'я вихованців.

КЗ передбачає розуміння культурних норм здорової життєдіяльності, поєднання компетентності в питаннях зміцнення та збереження здоров'я на основі

виваженої оцінки чинників, які зміцнюють та руйнують здоров'я. Так, у філософському трактуванні КЗ є основою для виховання особистості; з медичної точки зору встановлено, що збереження і зміцнення здоров'я людей перебуває в прямій залежності від рівня сформованості в них КЗ; у баченні валеологів КЗ передбачає належним чином сформований спектр валеологічних знань, включеність особистості в процес збереження та зміцнення здоров'я; у психологічному розумінні КЗ обумовлена комплексом базових людських цінностей; у педагогічному трактуванні КЗ розглядають як інтегральну якісну характеристику особистості, що поєднує соціальний, духовний, психічний, фізичний компоненти та створює відчуття внутрішньої гармонії, добробуту й загального задоволення життям; у трактуванні фахівців з фізичного виховання КЗ передбачає організацію здорового способу життя засобами фізичного виховання, спрямовану на здійснення здоров'язбережувальної діяльності. На основі проаналізованої інформації встановлено, що в узагальненому розумінні КЗ детермінує ступінь залежності здоров'я від стратегії вибудовування відносин особистості з навколишнім світом та з самим собою, що відображає рівень освіченості, обумовлює ефективність розвитку та формує відповідальну здоров'язбережувальну поведінку в суспільстві.

На основі вивчення наукових праць Ю. Мусхаріної, І. Смоляра, О. Трещевої І. Яковлевої КЗ МУФК розглядаємо як систему життєвих цінностей, установок і переконань, основою яких є ґрунтовні знання та сформовані практичні уміння й навички, які зумовлюють відповідальне ставлення до власного здоров'я і здоров'я людей, формує динамічний стереотип здоров'язбережувальної свідомості, стимулює активну поведінку щодо збереження і зміцнення здоров'я засобами фізичного виховання та спрямована на самопізнання, саморозвиток і самовдосконалення індивідуального здоров'я, потрібного для продуктивної професійної діяльності. У змісті КЗ МУФК належне місце відведено фізичній культурі, а також культурі психоемоційної активності, культурі соціально-комунікативній, інтелектуальній, харчування, ендоекології, фізіологічній, сексуальній, моральній і духовній. (В. Котилевський, О. Міхєєнко). Проведений аналіз позицій Н. Малярчук дозволив виокремити та охарактеризувати аксіологічну, комунікативну, нормативну, відновлювальну, захисну, діагностичну, корекційну, творчу, регулятивну функції КЗ.

Проведений аналіз інформації зарубіжних науковців (Л. Алмонд (L. Almond), М. Войнаровська-Солдан (M. Woynarowska-Soldan), К. Осташевський (K. Ostaszewski), Дж. Паул (J. Paull), Ляо Цайчжи та ін.) показав, що нині накопичено різноплановий пласт теоретичних, методичних та практичних узагальнень, які мають великий потенціал у формуванні КЗ у студентів. Так, ще в 1993 р. Англія приєдналася до Європейської мережі навчальних закладів сприяння здоров'ю, яка пропагує «Health education» (освіту про здоров'я) та охоплює фізичний, психічний, духовний, емоційний, сексуальний, соціальний, екологічний, міжособистісний складники. Формування КЗ у студентів в Польщі орієнтоване на демократичні засади і пропаганду здоров'язбережувальної поведінки. У рамках програми «Health Education» у США викладачі не тільки

формують у студентів «моду на здоров'я», а й розвивають позитивне ставлення до здоров'язбереження, прищеплюють звичку вести здоровий спосіб життя. У В'єтнамі велика увага приділяється будівництву спортивних споруд, здоровий спосіб життя став повсякденною нормою і звичкою студентів. В Японії ФК стала обов'язковою дисципліною всіх освітніх закладів, де заняття проводяться 1 раз на тиждень. Студент повинен отримати чотири оцінки за: відвідування, якість теоретичних знань, якість техніки виконання рухів, відповідний рівень фізичної підготовленості, причому теоретичні знання стосуються зміцнення та збереження здоров'я та спрямовані на формування КЗ. У Китаї активно пропагують думку про те, що розквіт нації безпосередньо пов'язаний із здоров'ям громадян, тому формування КЗ у дітей та молоді поставлено на пріоритетне місце в державній політиці. В умовах інтеграції вищої освіти України в світовий освітній простір спостерігаємо потребу концептуального переосмислення та імплементації інноваційних підходів, способів, моделей і форм, які використовуються зарубіжними науковцями й практиками під час формування в студентів КЗ.

Фізична культура (далі – ФК) виконує у ЗВО важливу соціальну роль – зміцнює здоров'я студентів, підвищує їхню фізичну підготовленість, формує вміння і навички організації самостійних занять фізичною культурою і спортом, вирішує задачу масового впровадження спорту в повсякденне життя. Фізичне виховання (далі – ФВ) у ЗВО спрямоване на забезпечення фізичної підготовленості, розвиток рухових якостей, умінь і навичок, збереження і зміцнення здоров'я, гармонійний розвиток; залучення до систематичних занять фізичними вправами, активної участі у фізкультурному та спортивному житті факультету чи університету; розвиток духовного світу студентів.

Проведений аналіз напрацювань українських науковців Д. Давиденка, О. Драгана, А. Коноха, В. Маринича, О. Мелікова, Є. Павлюка, С. Присяжнюка, С. Сінгаєвського, Д. Солопчука, О. Тимошенка, С. Футорного свідчить про тісний зв'язок між ФК та КЗ студентів, що виражається у сформованій системі цінностей, знань, потреб, умінь, навичок збереження та зміцнення власного здоров'я. З'ясовано, що під час організації освітнього процесу для МУФК варто робити акцент на формування ґрунтовних теоретичних знань та практичних умінь й навичок щодо оптимального вибору інтелектуальних, емоційних, фізичних навантажень, навчити ефективно проводити пропагандистські та інформаційні кампанії з питань впливу занять ФК на зміцнення здоров'я, підтримки працездатності, активного довголіття.

У другому розділі – «Концептуальні засади формування культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури» – здійснено психолого-педагогічну характеристику особистісного та професійного розвитку студентів в процесі професійної підготовки, спрямованого на формування КЗ; представлено компонентно-структурний аналіз КЗ МУФК; висвітлено методологічні аспекти проектування концепції професійної підготовки МУФК з належним рівнем КЗ на засадах неперервності.

Формування КЗ у студентів безпосередньо залежить від рівня особистісного та професійного розвитку. Особистісний розвиток охоплює цілісну систему

активних дій, що породжуються потребами в особистісному зростанні та спрямований на досягнення особистісно значущих цілей. Професійний розвиток передбачає опанування належним комплексом ділових і моральних якостей, пов'язаних із професією. Установлено, що особистісний та професійний розвиток МУФК має на меті формування загальної культури та КЗ, розширення кругозору, оволодіння новими практичними вміннями й навичками щодо збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я вихованців засобами ФВ. КЗ обумовлює буття особистості, стимулюючи особистісний і професійний розвиток. КЗ створює своєрідне «поле», яке дозволяє МУФК бути генератором і провідником нових ідей у здоров'язбереженні.

Доведено, що професійна підготовка студентів факультетів фізичного виховання в контексті формування КЗ має охоплювати такі аспекти: паритетні ділові стосунки; неперервність формування КЗ у ЗВО від першого курсу навчання в бакалавраті до закінчення магістратури; гармонійне поєднання професійного мислення і фахової діяльності; поступове нарощування потенціалу щодо збагачення теоретичних знань і практичних умінь у збереженні й зміцненні здоров'я та створення індивідуальної траєкторії особистісного і професійного розвитку для кожного студента. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив стверджувати, що в процесі професійної підготовки в МУФК потрібно формувати широкий світогляд, дбайливе ставлення до здоров'я, які будуть визначальними в досягненні особистого і професійного успіху. Високий рівень КЗ є інструментом у створенні бажаного іміджу та є складником його успішної професійної кар'єри, що дасть можливість МУФК компетентно реалізувати себе в професійній діяльності та бути прикладом для наслідування.

Установлено, що проблема дослідження компонентно-структурного складу КЗ є складною з огляду на інтегративну сутність, у якій поєднуються та взаємодіють конкретні компоненти, що відображають зміст і характеризують особливості її сформованості в МУФК. На основі узагальнення публікацій І. Коновалова, В. Лободи, В. Магін, Н. Малярчук у структурі КЗ МУФК виокремлюємо мотиваційно-ціннісний, інформаційно-пізнавальний, організаційно-діяльнісний, особистісно-емоційний, рефлексивно-оцінювальний компоненти. Специфіка мотиваційно-ціннісного компонента КЗ полягає в досягненні гармонії між особистісними і професійними цінностями. Інформаційно-пізнавальний компонент виражає ступінь оволодіння науково-методичними основами знань про КЗ, а також рівень володіння здоров'язбережувальною педагогікою і використання їх під час організації ФВ. Організаційно-діяльнісний компонент відображає результативність оволодіння практичними вміннями й навичками в збереженні та зміцненні здоров'я, характеризує арсенал практичної діяльності у формуванні КЗ. Особистісно-емоційний компонент пов'язаний з активізацією особистісних ресурсів студентів і обумовлює емоційну сферу та індивідуальний стиль діяльності з формування КЗ. Рефлексивно-оцінювальний компонент важливий для самовизначення і самооцінки досягнутого, розуміння потреби цілеспрямованої діяльності в зазначеному напрямі. На основі теоретико-методологічного аналізу виокремлено

мотиваційний, когнітивний, конативний, особистісний, аналітичний критерії та визначено показники, підбрано діагностичний інструментарій відповідно до чотирьох рівнів КЗ (високий, достатній, середній, низький). У дослідженні ми прагнемо сформувати в переважній більшості МУФК належний (високий та достатній) рівні КЗ у процесі неперервної професійної підготовки.

З метою розширення теоретико-методологічних та практичних меж у формуванні КЗ використано педагогічне проектування, яке забезпечило можливість створення конкретної «предметної продукції» – концепції неперервності професійної підготовки МУФК з належним рівнем КЗ, що передбачає вдосконалення освітнього процесу бакалаврів та магістрів. У її основу покладено положення, згідно з яким майбутній фахівець буде більш освіченою та професійно компетентною особою, якщо його професійна підготовка відбуватиметься на основі неперервності у формуванні КЗ. Концепція розглядається на методологічному, теоретичному та практичному рівнях та розроблена в три етапи (початковий, основний, заключний). Вона охоплює: 1) мету та основні завдання, спрямовані на формування конкурентоспроможних фахівців з належним рівнем КЗ; 2) основні орієнтири; 3) базові структурні елементи (індивідуально-особистісний, ціннісно-орієнтаційний, функціонально-діяльнісний, соціально-комунікативний, діагностико-результативний); 4) основоположні засади (неперервність та наступність професійної підготовки, що передбачають поступове нарощування повноти та об'єму інформативно-змістового простору під формування КЗ); 5) засадничі площини (прогностичність, гнучкість, спадкоємність); 6) теоретико-методологічні аспекти, які реалізуються на основі узгодженості стадій компетентності (несвідома компетентність, свідомо некомпетентність, свідомо компетентність, автоматична компетентність); 7) істотні особливості (наявність змістовно-ціннісного ядра, логічно побудованої конкретно-просторової структури, можливості корекційної діяльності); 8) принципи діяльності навчальних закладів, які готують МУФК (єдність навчання і виховання; спрямованість освіти на гармонійний розвиток студента; цілеспрямованість та науковість; гуманітаризація навчання; забезпечення культуровідповідності; єдність освітніх, розвивальних і виховних функцій освіти; активності й творчої самостійності студентів та їхня відповідальність за результати навчально-пізнавальної діяльності; систематичність та послідовність у діяльності викладача і навчально-пізнавальної діяльності студентів); 9) пріоритетні напрями (світоглядно-аксіологічний; пізнавально-діяльнісний; креативно-творчий; оцінювально-рефлексійний); 10) практичний зміст, що передбачав поєднання теоретичних знань з практичними вміннями та навичками, оптимізацію форм і методів освітнього процесу, педагогічний супровід студентів, удосконалення навчальних планів і програм.

У третьому розділі – «Характеристика системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки» – обґрунтовано систему формування КЗ МУФК; представлено характеристику загальнонаукових та спеціальних принципів та методологічних підходів реалізації системи; відображено структурно-функціональну модель системи формування КЗ МУФК.

Проведений аналіз реальної практики організації освітнього процесу МУФК у ЗВО показав що система є головним орієнтиром для вирішення методологічних, теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із суттєвим удосконаленням освітнього процесу. Систему формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки розглядаємо як упорядковану конкретну множину взаємопов'язаних елементів, які мають власну структуру та організацію. Розробка системи вимагала врахування властивостей (відмежованість і цілісність) та функцій (мотиваційна, інформаційна, організаційна, контрольна). Ми зважали на те, що в системі формування КЗ МУФК потрібно представити конкретні підсистеми зі складниками, що володіють реальними якостями, а її структура має відображати впорядкованість внутрішніх і зовнішніх зв'язків між усіма складниками, які забезпечують її стабільність та дієвість.

Принципи розуміємо як стрижневі положення, що визначають спрямованість практичної діяльності з формування належного рівня КЗ МУФК. До загальнонаукових принципів належать принципи науковості, рефлексивності, міжпредметних зв'язків, систематичності та послідовності, доступності, свідомості й активності, координації, гуманізації, безперервності та професійної спрямованості, конкретизації цілей та актуальності результатів. До спеціальних принципів належать: оздоровчої спрямованості освітнього процесу; варіативності й різноманіття засобів здоров'язбереження; професійної спрямованості освітнього процесу; антропосенергізму професійної підготовки; соціальної значущості.

Вагомий акцент у процесі формування КЗ МУФК зроблено на загальнонаукових підходах. Упровадження системного підходу дозволило визначити зміст системи та розробити графічне зображення системи. Праксеологічний підхід спрямований на формування практичних умінь результативно планувати й виконувати фахову діяльність. Акмеологічний підхід є педагогічним імперативом, що допомагає у формуванні стратегічних напрямків особистісного і професійного вдосконалення під час формування КЗ. Діяльнісний підхід дозволив доповнити професійну підготовку практичним сенсом, сприяв удосконаленню діяльності щодо формування КЗ. Синергетичний підхід спрямований на домінування творчих здібностей студентів у конкретній сфері. Особистісно орієнтований підхід стосувався активізації особистісного розвитку МУФК. Гуманістичний підхід передбачав опору на духовний світ й самовдосконалення. Компетентнісний підхід спрямований на поглиблення теоретичних знань, розширення спектру умінь, навичок щодо здоров'язбережувальних технологій. Культурологічний підхід впливав на відродження загальнокультурних цінностей й цінностей КЗ. Виокремлені підходи виконують чотири функції: методологічного регулятора; теоретичної основи побудови компетентісно орієнтованого змісту освіти; когнітивного фундаменту для використання інноваційних педагогічних технологій, що відповідають вимогам освітнього стандарту в контексті формування КЗ; критеріальної бази для оцінки ефективності та управління якістю неперервної професійної підготовки.

У дослідженні використано педагогічне моделювання, спрямоване на пошук об'єктивних площин для розробки абстрактного продукту – моделі (рис. 1).

Рис. 1 Структурно-функціональна модель системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури в процесі неперервної професійної підготовки

Моделювання як особливий вид знакової ідеалізації дозволило графічно відобразити провідні характеристики системи формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки (оригіналу) в спеціально сконструйований об'єкт-аналог (модель), яка є структурно-функціональною. Педагогічний зміст моделі полягає у виявленні актуальних і перспективних завдань професійної підготовки МУФК, вивченні та науковому обґрунтуванні площин можливого зближення між ймовірними, очікуваними і бажаними змінами у формуванні КЗ.

Структурно-функціональна модель системи формування КЗ МУФК охоплює взаємопов'язані підсистеми – структурні блоки (цільовий, методологічний, змістовий, організаційний, результативний) на основі принципу рівневої ієрархії. Вона має схожість з оригіналом та відображає через закономірну, послідовну, безперервну зміну стану сформованості мотиваційно-ціннісного, інформаційно-пізнавального, організаційно-діяльнісного, особистісно-емоційного, рефлексивно-оцінювального компонентів КЗ та спрямована на досягнення результату – позитивної динаміки у формуванні КЗ.

У четвертому розділі – «Навчально-методичний супровід формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури» – обґрунтовано доцільність та представлено практичні механізми впровадження системи організаційно-педагогічних умов формування КЗ у МУФК; висвітлено зміст інноваційних педагогічних технологій, методів, форм і прийомів формування КЗ у МУФК.

У процесі вивчення означеної проблематики встановлено, що доцільність виокремлення та впровадження в професійну підготовку додаткових умов з метою підсилення впливу на формування, розвиток та вдосконалення КЗ пропагують О. Болотіна, О. Глагошук, Н. Грибок, Л. Дудорова, І. Коновалова, І. Яковлева та ін. Серед усього спектру умов нами обрано *організаційно-педагогічні*, які розуміємо як додаткові чинники, що впливають на освітній процес, удосконалюючи методи, форми та засоби професійної підготовки МУФК, поліпшують характер взаємин між суб'єктами, позитивно впливають на формування КЗ. Аналіз психолого-педагогічної літератури, законодавчих актів професійної підготовки МУФК, положень про оптимізацію професійної освіти, проведеного опитування та спостереження дозволили визначити п'ять умов.

В основу обрання першої організаційно-педагогічної умови – *забезпечення мотивації ціннісного ставлення до КЗ* – покладено поради про те, що мотиви є важливими характеристиками діяльності та детермінують поведінку студентів у контексті формування КЗ. Для її реалізації розроблено програму розвитку ціннісного ставлення до КЗ у МУФК. У її основу покладено авторське уявлення про механізм впливу мотивації на процес формування КЗ на основі: 1) створення позитивної мотивації в тих студентів, у яких відсутній інтерес до навчання; 2) зміна зовнішньої мотивації на внутрішню, переорієнтація мотивації уникнення покарання на змістовну, що є бажаною; 3) підвищення внутрішньої мотивації ціннісного ставлення до КЗ до рівня творчості та ентузіазму.

З практичної позиції формування КЗ потребував урахування специфіки міждисциплінарної інтеграції, що було покладено в основу вибору другої

організаційно-педагогічної умови – *використання міждисциплінарної інтеграції знань про формування КЗ*. З'ясовано, що інтеграція має вагомий вплив на реалізацію методологічної, розвивальної й технологічної функцій професійної підготовки. Практична діяльність була спрямована на досягнення загальної гармонії та узгодженості між теоретичною інформацією всіх навчальних дисциплін, які впливають на формування КЗ та вивчаються бакалаврами та магістрами в процесі неперервної професійної підготовки у ЗВО. На засадах міждисциплінарної інтеграції знань установлено чіткий взаємозв'язок між переліком фахових дисциплін, узгоджено програми їхнього викладання з метою уникнення повторів та удосконалено їхнє методичне забезпечення.

Потенціал третьої організаційно-педагогічної умови – *збагачення практичного досвіду формування КЗ засобами тренінгу* – обумовлений тим, що тренінг нині є незамінним елементом освітнього процесу, який опирається на досвід і передбачає отримання реальної можливості використовувати знання на практиці. Головний акцент зроблено на підвищення значущості одержуваної теоретичної інформації та формування практичних умінь і навичок в галузі КЗ. Розроблено 10 занять на тему «Культура здоров'я як особистісний та професійний складник учителя фізичної культури». Головна мета – розширити теоретичну базу знань та надати МУФК достовірну інформацію про КЗ, здоровий спосіб життя та потребу в здоров'язбережувальних технологіях у професійній діяльності. Практична діяльність спрямовувалася на реалізацію чотирьох «ес»: 1) самопізнання → 2) самоприйняття → 3) саморозкриття → 4) саморозвиток (самовдосконалення).

Актуальність четвертої організаційно-педагогічної умови – *створення та розвиток здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі* – зумовлена аксіологічними засадами побудови цілісного освітнього процесу через розвиток багаторівневої взаємодії особистості та освітнього середовища. Значущість такого освітнього середовища полягала в: відтворенні та трансляції здоров'язбереження; розвитку та саморозвитку особистісних здібностей щодо підвищення рівня КЗ; виявленні та впровадженні ціннісних орієнтацій, спрямованих на зміцнення та збереження здоров'я під час організації ФВ; емоційному забарвленні соціально значимих подій, які виникають під час формування КЗ; цілеспрямованому використанні знань, умінь і навичок. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища передбачало орієнтацію на особистісні цінності, розвиток емоційної сфери, а також урахування визначених суспільством норм щодо формування КЗ.

В основу обґрунтування п'ятої організаційно-педагогічної умови – *стимулювання рефлексивної діяльності в контексті розвитку КЗ* – покладено розуміння рефлексії як джерела внутрішньої інформації, способу внутрішнього вільного контакту з екзистенцією особи, що прагне до прийняття і розуміння. Для ефективного формування КЗ викладач повинен впливати на рефлексію студента, що передбачає орієнтацію на позитивне ставлення до цінностей ФК і здорового способу життя, педагогічну підтримку в момент здійснення вибору, постійну готовність надати аргументовану психолого-педагогічну допомогу. З практичної

точки зору вихід студентів на належний рівень КЗ відбувався на основі трьох механізмів рефлексії: «Пізнання себе», «Прийняття себе» та «Управління собою».

З метою формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки активно впроваджувалися інноваційні педагогічні технології, які розуміємо як креативні ідеї, підходи, технологічні методи, які охоплюють комплекс елементів з прогресивними засадами, що дають змогу ефективно забезпечити розвиток і саморозвиток МУФК з належним рівнем КЗ. Серед інноваційних педагогічних технологій виокремлено проектну, інтерактивну, інформаційно-комінікаційну, тренінгову, які впроваджувалися під час вивчення навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання школярів», «Теорія і методика фізичного виховання різних груп населення», «Загальна теорія здоров'я», «Основи здорового способу життя», «Методика викладання предмета «Основи здоров'я»» – у бакалавраті та «Професійна майстерність викладача фізичної культури», «Інноваційні технології у фізичній культурі», «Наукові засади здорового способу життя», «Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні», «Основи оздоровчого харчування», «Методика фізкультурно-оздоровчої роботи», авторського спецкурсу «Теорія і методика формування культури здоров'я» – у магістратурі.

Цінність проектної технології полягала у використанні самостійної проектувальної діяльності студентів як основного засобу їхнього професійного розвитку в контексті формування КЗ. Інтерактивна технологія формувала здатність мислити неординарно, бачити проблемну ситуацію, виходити з неї, обґрунтовувати свої позиції та цінності щодо формування КЗ. Використання інформаційно-комінікаційної технології передбачало створення мультимедійних продуктів, у яких об'єднувалися текстова, графічна, аудіо- та відеоінформація, анімація, спрямована на формування КЗ. Під час тренінгових технологій поєднували ділові ігри, дискусії, рольові й творчі ігри, які на основі ігрової ситуації дозволили вдосконалити моральні принципи і переконання щодо доцільності ведення здорового способу життя та сформованості КЗ у МУФК.

Важливим аспектом оновлення процесу формування КЗ у МУФК стало активне використання в освітньому процесі, поряд із традиційними методами, інноваційних методів, які забезпечують підвищення мотивації, сприяють побудові нових відносин між викладачами і студентами та базуються на інноваційних технологіях (проективній, інтерактивній, інформаційній, тренінговій). У практичній діяльності, спрямованій на формування КЗ, синтенція лекцій як основи теоретичної бази КЗ здійснювалася через упровадження таких прийомів: мозковий штурм, імітаційне моделювання, створення ситуації успіху, заздалегідь запланованих помилок. Значним позитивним ефектом у формуванні КЗ відзначалися семінари та практичні заняття, організовані на основі методу дискусії. Інтерактивні ігри організовували у формі турнірів, вікторин, змагань, що передбачали розв'язування проблемних ситуацій, які сприяли розвитку практичних умінь зі збереження та зміцнення здоров'я. Позитивні результати отримано від використання змістовних мультимедійних презентацій. Практичні заняття доповнювалися тренінгами. У процесі організації науково-дослідної

роботи МУФК пропонувалися теми, які стосувалися механізмів формування КЗ. Упровадження проектної технології дало можливість залучити студентів до розробки комплексного проекту «Культура здоров'я у професійній діяльності майбутнього учителя фізичної культури», що охоплював практико орієнтовані проекти: «Ти є тим, що ти їси», «На Олімпійській хвилі», «Як підвищити імунітет», «Харчуйся правильно», «Здорова молодь – здорове суспільство», «Здоров'я школяра», «Раціональне харчування – запорука здоров'я».

У п'ятому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури» – висвітлено стан сформованості КЗ МУФК; охарактеризовано методика організації формувального етапу експерименту, що передбачав упровадження в освітній процес авторських інновацій, та висвітлено його результати.

З метою дослідження стану сформованості КЗ у МУФК прийнято рішення про доцільність проведення комплексного моніторингу для збору та обробки інформації. В організаційному плані методика організації моніторингу передбачала констатувальний і формувальний етапи експериментального дослідження, інтерпретацію, аналіз та узагальнення отриманих результатів на основі використання методів математичної статистики. Для належної організації дослідницької роботи розроблено належне науково-методичне забезпечення експерименту.

Констатувальний етап педагогічного експерименту організовано у 2012 р. на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Херсонського державного університету. До дослідження залучено 596 бакалаврів 4-го курсу, 106 магістрантів, які здобувають освіту за спеціальністю 014.11. Середня освіта (фізична культура) та 43 викладачі. Отримані результати дозволяють констатувати, що формування КЗ у МУФК відбувається стихійно, а тому лише п'ята частина респондентів мала високий (творчий) рівень, водночас 2/3 опитаних володіли середнім (базовим) рівнем.

Методика організації формувального етапу експериментального дослідження передбачала формування КГ та ЕГ, розробку плану експерименту, аналіз, узагальнення та інтерпретацію результатів, їхню перевірку на основі використання методів математичної статистики. Чисельно в КГ об'єднано 71 бакалавра та 12 магістрантів, а в ЕГ – 71 бакалавра та 10 магістрантів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; часові рамки для проведення експерименту в КГ з вересня 2012 р. по грудень 2016 р., а в ЕГ – з вересня 2013 р. по грудень 2017 р.

На формувальному етапі педагогічного експерименту в ЕГ було впроваджено авторську систему формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки, організаційно-педагогічні умови, що забезпечують її дієвість, а також інноваційні педагогічні технології (проектна, інтерактивна, інформаційна,

тренінгова), використано тренінгові, імітаційні методи, презентації, ІНДЗ, дидактичні ігри, проблемні вправи, практичні завдання, застосовано технології мультимедіа і гіпертексту, здійснено організацію самостійної та індивідуальної роботи. У КГ навчання здійснювалося традиційно. У табл. 1 систематизовано експериментальні результати сформованості КЗ МУФК на різних етапах педагогічного експерименту.

Таблиця 1

Узагальнені результати сформованості культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури (n = 164 (КГ – 83, ЕГ – 81))

Рівні сформованості культури здоров'я	Початок експерименту				Кінець експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Низький	44	53,01	44	54,32	28	33,73	9	11,11
Середній	22	26,51	23	28,40	29	34,94	19	23,46
Достатній	14	16,87	12	14,81	18	21,69	30	37,04
Високий	3	3,61	2	2,47	8	9,64	23	28,39

Результати підсумкового контролю засвідчили, що переважна більшість студентів ЕГ мають належний (високий (28,39 %) і достатній (37,04 %) рівень сформованості КЗ, водночас лише третина МУФК з КГ змогли досягнути належного (9,64 % – високий і 21,69 % – достатній) рівня. Істотну позитивну динаміку отримано в ЕГ щодо збільшення кількості студентів із високим рівнем КЗ за всіма компонентами (+25,9 %; +25,9 %; +28,4 %; +25,9 %; +23,5 %). У КГ таких суттєвих змін щодо збільшення високого рівня не зафіксовано (+4,8 %; +7,2 %; +7,2 %; +8,4 %; +4,8 %). Ці дані довели результативність упровадження авторської системи під час формування КЗ у МУФК. Порівняння результатів рівнів сформованості КЗ у студентів КГ та ЕГ, що здійснювалося за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова, підтвердило статистично значущі відмінності в розподілах, оскільки $\lambda_{emp} < \lambda_{кр}$ ($1,4483 \geq 1,36$) при $p \leq 0,05$.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічний аналіз, узагальнення та нове вирішення проблеми формування КЗ МУФК, обґрунтовано концепцію та експериментально перевірено систему, що дозволило сформулювати такі загальні **висновки:**

1. З'ясовано, що наукова дефініція «культура здоров'я» семантично базується на сутності двох понять «здоров'я» і «культура» та охоплює ставлення до здоров'я, виділення його основних характеристик, передбачає вивчення його впливу на поведінку. У психолого-педагогічному контексті КЗ є аспектом загальнолюдської культури, обумовлює ефективність психофізичного розвитку особистості, формує відповідальну здоров'язберезувальну поведінку та охоплює цілісну систему ціннісно-сміслових установок, емоційно-вольового досвіду, що спрямований на самопізнання, саморозвиток і самовдосконалення індивідуального здоров'я, базується на готовності до практичної діяльності зі

збереження здоров'я.

КЗ МУФК розглядаємо як систему життєвих цінностей, установок і переконань, основою яких є ґрунтовні знання та сформовані практичні вміння й навички, які зумовлюють відповідальне ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших, формує динамічний стереотип здоров'язбережувальної свідомості, стимулює активну поведінку щодо збереження і зміцнення здоров'я засобами фізичного виховання та спрямована на самопізнання, саморозвиток і самовдосконалення індивідуального здоров'я, потрібного для продуктивної професійної діяльності. У змісті КЗ МУФК провідну роль відіграє фізична культура, а також вагомі позиції посідають культура психоемоційної активності, культура соціально-комунікативна, інтелектуальна, харчування, ендоекології, фізіологічна, сексуальна, моральна й духовна. Виокремлено аксіологічну, комунікативну, нормативну, відновлювальну, захисну, діагностичну, корекційну, творчу, регулятивну функції КЗ.

2. Формування КЗ залежить від рівня особистісного і професійного розвитку МУФК. Особистісний розвиток передбачає активні процеси щодо формування та закріплення особистісних якостей та рис, потрібних для вирішення актуальних життєвих задач. Професійний розвиток МУФК має на меті формування високої загальної культури та КЗ, розширення загального кругозору, озброєння новими практичними вміннями й навичками реалізації навчальних програм щодо збереження і зміцнення й власного здоров'я, і здоров'я вихованців засобами фізичного виховання. У процесі особистісного та професійного розвитку у МУФК варто формувати широкий світогляд щодо КЗ, дбайливе ставлення до власного здоров'я, які будуть визначальними в досягненні особистого й кар'єрного успіху.

На основі компонентно-структурного аналізу у КЗ виокремлено компоненти, критерії та показники КЗ МУФК. Компоненти розглядаємо як найбільш значимі складники, що відображають зміст та характеризують усі особливості її сформованості в майбутніх учителів фізичної культури. Структура культури здоров'я розглядається через єдність та взаємозв'язок між мотиваційно-ціннісним, інформаційно-пізнавальним, організаційно-діяльним, особистісно-емоційним та рефлексивно-оцінювальним компонентами. На основі теоретико-методологічного аналізу виокремлено мотиваційний, когнітивний, конативний, особистісний та аналітичний критерії та встановлено два показники до кожного, що відображають властивості, зв'язки, відносини, і є реальним інструментом для виміру інтенсивності вияву. У технологічному аспекті підбрано діагностичний інструментарій відповідно до чотирьох рівнів (високого, достатнього, середнього, низького) сформованості КЗ.

3. У дослідженні використано педагогічне проектування, орієнтоване на створення конкретної «предметної продукції» – концепції неперервності професійної підготовки майбутніх фахівців з належним (високим і достатнім) рівнем КЗ. Концепцію розглядаємо на методологічному, теоретичному та практичному рівнях. Вона охоплює мету, завдання, орієнтири, опирається на структурні елементи, засади, має істотні особливості, базується на конкретних принципах діяльності ЗВО, має пріоритетні напрями діяльності та практичний

зміст.

Проведений аналіз освітнього процесу показав потребу розробки цілісної системи як інтегративного об'єкту, що дозволяє здійснити педагогічну оптимізацію професійної підготовки під час формування в МУФК належного рівня КЗ. У методологічному розумінні система є гносеологічною призмою та головним орієнтиром для вирішення методологічних, теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із удосконаленням освітнього процесу. Систему формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки розглядаємо як чітко упорядковану множину взаємопов'язаних елементів освітнього процесу, які мають власну структуру та організацію. До основних структурних складників системи належать мета, принципи, підходи, авторська концепція, конкретні форми, методи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, спрямовані на формування всіх компонентів культури здоров'я. Структура системи відображає впорядкованість внутрішніх і зовнішніх зв'язків між усіма елементами, які забезпечують її стабільність та дієвість.

Загальнонаукові принципи (науковості, рефлексивності, міжпредметних зв'язків, систематичності та послідовності, доступності, свідомості й активності, координації, гуманізації, безперервності та професійної спрямованості, конкретизації цілей та актуальності результатів) розуміємо як стрижневі положення, які визначають методологічну спрямованість діяльності. Спеціальні принципи (оздоровчої спрямованості освітнього процесу; варіативності і різноманіття засобів здоров'язбереження; професійної спрямованості освітнього процесу; антропосинергізму в організації професійної підготовки; соціальної значущості формування культури здоров'я) забезпечують упорядкування процесу формування КЗ МУФК. Задекларовані принципи відображають специфіку практичної діяльності в процесі неперервної професійної підготовки. Підходи (системний, праксеологічний, акмеологічний, діяльнісний, синергетичний, особистісно орієнтований, гуманістичний, компетентнісний та культурологічний) є визначальною методологічною базою системи, що виконують чотири функції: методологічного регулятора; теоретичної основи побудови компетентнісно орієнтованого змісту освіти; когнітивного фундаменту для використання інноваційних технологій; критеріальної бази для оцінки ефективності та управління якістю професійної підготовки.

4. Моделювання як особливий вид знакової ідеалізації дозволив графічно відобразити провідні характеристики системи формування КЗ МУФК в процесі неперервної професійної підготовки (оригіналу) в спеціально сконструйований об'єкт-аналог (модель). Структурно-функціональну модель системи формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки розглядаємо як наочно-логічне представлення досліджуваного об'єкта з метою чіткого визначення всіх складників, що входять до його складу, зв'язків між ними, а також особливостей функціонування й розвитку. Модель спрямована на конкретну мету – забезпечення належного рівня КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки. У структурному аспекті модель охоплює відносно самостійні підсистеми – структурні блоки, пов'язані рівневою ієрархією. До цільового блоку

належать: соціальне замовлення і мета. Методологічний блок охоплює принципи, підходи та концепцію. До змістового блоку увійшли організаційно-педагогічні умови та навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки в бакалавраті та магістратурі. До операційного блоку увійшли інноваційні педагогічні технології, форми, методи, прийоми та засоби. Результативний блок утворили компоненти, рівні та результат. Розроблена структурно-функціональна модель має схожість з оригіналом, заміщає систему і відкриває нові властивості оригіналу через інноваційні можливості вдосконалення процесу формування КЗ МУФК.

5. Вагомим системотвірним чинником системи формування КЗ МУФК у процесі неперервної професійної підготовки є організаційно-педагогічні умови, які розуміємо як спеціальні обставини і фактори освітнього процесу, що забезпечать МУФК ефективну реалізацію потреби в удосконаленні всіх компонентів КЗ, будуть спрямовані на вирішення педагогічних завдань з формування належного рівня КЗ у процесі неперервної професійної підготовки. Визначено п'ять організаційно-педагогічних умов: 1) забезпечення мотивації ціннісного ставлення до КЗ; 2) використання міждисциплінарної інтеграції знань про формування КЗ; 3) збагачення практичного досвіду формування КЗ засобами тренінгу; 4) створення та розвиток здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі; 5) стимулювання рефлексивної діяльності в контексті розвитку КЗ. Розроблено практичні механізми їхнього впровадження в освітній процес, що охоплюють: розробку комплексної програми розвитку ціннісного ставлення до КЗ; міждисциплінарну інтеграцію знань на основі зближення і конвергентності суміжних дисциплін та узгодження програм викладання дисциплін у бакалавраті й магістратурі з метою уникнення повторів і удосконалення методичного забезпечення; збагачення практичного досвіду, шляхом розробки тренінгу «Культура здоров'я як особистісна та професійна складова діяльності учителя фізичної культури»; організацію належних умов для самореалізації студентів, на основі засвоєння способів використання набутих знань на практиці на основі чотирьох стадій впливу середовища на студентів; впровадження активних форм і методів навчання, реалізацію проблемно-творчих та дослідницьких проектів.

6. З'ясовано, що інноваційні педагогічні технології у формуванні КЗ – це креативні ідеї, які охоплюють технологічні методи, комплекс елементів з прогресивними засадами, що дали змогу ефективно забезпечувати розвиток і саморозвиток студентам. Інноваційні технології формують базові професійні компетенції майбутніх фахівців, забезпечують надійний «фундамент» для оволодіння новим освітнім простором в галузі формування КЗ. Обрано проектну, інтерактивну, інформаційно-комунікаційну та тренінгову технології, які активно впроваджувалися під час вивчення МУФК професійно орієнтованих навчальних дисциплін у бакалавраті та магістратурі. Під інноваційними методами розуміємо всі види діяльності, які вимагають творчого підходу й забезпечують належний рівень розкриття кожного студента та спрямовані на формування максимального для кожного рівня КЗ. Обґрунтовано доцільність використання інтерактивних,

проблемних, мультимедійних методів, а також методу проектів, презентацій, ігор, тренінгів, творчих завдань, проблемних ситуацій, дискусій, імітаційного моделювання в процесі формування КЗ у МУФК.

7. Вивчення питань формування КЗ охоплювало теоретичні, дослідницькі та експериментальні дії. В організаційному плані дослідження передбачало констатувальний і формувальний етапи, інтерпретацію, аналіз та узагальнення результатів. Констатувальний етап показав, що формування КЗ на факультетах фізичного виховання відбувається стихійно та потребує системного підходу. Методика формувального етапу охоплювала вибір суб'єктів (формування КГ та ЕГ) і предмета (процес формування КЗ), розробку плану експериментальної роботи, узагальнення та інтерпретацію результатів, їхню перевірку на основі використання методів математичної статистики. На формувальному етапі педагогічного експерименту в ЕГ було впроваджено авторську систему, організаційно-педагогічні умови, в освітній процес введено інноваційні педагогічні технології (проектна, інтерактивна, інформаційно-комунікаційна, тренінгова), застосовувалися тренінгові, імітаційні методи, презентації, ІНДЗ, дидактичні ігри, проблемні вправи та практико орієнтовані завдання, технології мультимедіа, належним чином організовано самоосвітню діяльність.

Результати підсумкового контролю засвідчили, що переважна більшість студентів ЕГ мають належний рівень (високий (28,39 %) і достатній (37,04 %) сформованості КЗ, водночас у КГ лише третина оволоділи належним рівнем (9,64 % – високий і 21,69 % – достатній) КЗ. Порівняння результатів рівнів сформованості КЗ у студентів КГ та ЕГ, що здійснювалося за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова, підтвердило статистично значущі відмінності в розподілах, оскільки $\lambda_{емп} < \lambda_{кр}$ ($1,4483 \geq 1,36$) при $p \leq 0,05$. Ці дані довели результативність упровадження авторської системи під час формування культури здоров'я в майбутніх учителів фізичної культури.

Проведене дисертаційне дослідження має завершений характер, проте не вичерпує всіх аспектів заявленої проблеми. Потребують подальшого опрацювання питання наступності у формуванні КЗ у процесі професійної підготовки учительських кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти. Подальші наукові дослідження вбачаємо у вивченні потенціалу андрагогічного та аксіологічного підходів у формуванні КЗ МУФК.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Мосейчук Ю. Ю. Теоретико-методологічні основи формування культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури: моногр. Чернівці: Місто, 2018. 436 с.

2. Курнишев Ю. А., Мосейчук Ю. Ю. Професійний саморозвиток майбутніх учителів фізичної культури: моногр. Чернівці: ЧНУ, 2017. 224 с.

3. Мосейчук Ю. Ю., Мединський С. В., Гакман А. В. Вступ до спеціальності (фізичне виховання, здоров'я людини): навч.-метод. посіб. Чернівці: ЧНУ, 2011. 150 с.
4. Мосейчук Ю. Ю., Ячнюк Ю. Б., Ячнюк І. О., Воробйов О. О., Романів Л. В., Марценяк І. В. Відновлювальні засоби у фізичній культурі та спорті: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. освіти України III-IV рівнів акредитації. Чернівці: ЧНУ, 2011. 387 с.
5. Гусак В. В., Мосейчук Ю. Ю. Теоретичні основи рекреації: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ, 2013. 171 с.
6. Мосейчук Ю. Ю., Мединський С. В. Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини. Вступ до спеціальності (в умовах кредитно-трансферної системи навчання): навч. посіб. Чернівці: ЧНУ, 2013. 120 с.
7. Мосейчук Ю. Ю., Мороз О. О. Теоретичні та методичні основи викладання фітнесу: навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ. Чернівці: ЧНУ, 2013. 100 с.
8. Гусак В. В., Мосейчук Ю. Ю. Теорія і методика проведення занять у спеціальній медичній групі: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ, 2014. 133 с.
9. Мосейчук Ю. Ю., Мороз О. О., Киселиця О. М., Осадець М. М. Теоретичні основи здоров'я: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Чернівці: ЧНУ, 2014. 224 с.
10. Мосейчук Ю. Ю., Киселиця О. М. Науково-дослідна робота студентів – майбутніх учителів фізичної культури: навч.-метод. посіб. Чернівці: ЧНУ, 2017. 84 с.
11. Мосейчук Ю. Ю. Використання потенціалу акмеології та акмеологічного підходу під час формування належного рівня культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. праць. Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2016. № 6 (80). С. 80–90.
12. Мосейчук Ю. Ю. Обґрунтування необхідності цілеспрямованої діяльності по формуванню культури здоров'я майбутніх учителів. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]. Херсон, 2016. Вип. LXXIII, т. 2. С. 94–98.
13. Мосейчук Ю. Ю. Психолого-педагогічні підходи до сутності культури здоров'я. *Гірська школа Українських Карпат*: наук. фах. вид. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2016. № 15. С. 233–236.
14. Dudnyk O., Yarmak O., Dotsyuk L., Mykhaylyshyn G., Zoriy Ya., Moseychuk Yu. Assessment of human psychophysiological responses to intense exercise: a survey of Greco-Roman wrestlers and unqualified competitors. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. 17 Supplement issue 4. pp. 2089–2096. DOI:10.7752/jpes.2017.s4212.
15. Galan Ya., Nakonechnyi I., Moseichuk Yu, Vaskan I., Paliichuk Yu., Yarmak O. The analysis of physical fitness of 13-14 years in the process of physical education. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. 17 Supplement issue 5. pp. 2244–2249. DOI:10.7752/jpes.2017.s5237.

16. Мосейчук Ю. Ю. Формирование высокого уровня культуры здоровья у будущих учителей физической культуры: теоретические и практические аспекты. *Modern Science: scientific journal*. Praha, 2017. № 1. P. 126–133.

17. Мосейчук Ю. Ю. Компонентно-структурна характеристика культури здоров'я студентів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні науки. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. № 4 (11). С. 305–317.

18. Мосейчук Ю. Ю. Контент-аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів у контексті формування культури здоров'я. *Педагогічні науки: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]*. Херсон, 2017. Вип. LXXIX, т. 1. С. 159–164.

19. Мосейчук Ю. Ю. Міждисциплінарний характер наукової дефініції «здоров'я»: теоретико-методологічні ракурси. *Гірська школа Українських Карпат: наук. фах. вид.* Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. № 16. С. 113–117.

20. Мосейчук Ю. Ю. Обґрунтування потреби моніторингового дослідження стану сформованості культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Сер.: Педагогічні науки. Луганськ, 2017. № 8 (313), ч. II. С. 168–176.

21. Мосейчук Ю. Ю. Потенціал інноваційних технологій під час формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогічні науки: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]*. Херсон, 2017. Вип. LXXVII, т. 2. С. 204–208.

22. Мосейчук Ю. Ю. Потенціал компетентнісного підходу у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології: зб. наук. праць*. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2017. Вип. 5/1. С. 169–183.

23. Мосейчук Ю. Ю. Практичні аспекти реалізації системи формування культури здоров'я студентів факультетів фізичного виховання. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць*. Сер.: Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2017. Вип. 36. С. 162–166.

24. Мосейчук Ю. Ю. Практичні аспекти розробки та впровадження концепції професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з високим рівнем культури здоров'я на засадах неперервності та наступності. *Педагогічні науки: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]*. Херсон, 2017. Вип. LXXX, т. 2. С. 175–180.

25. Мосейчук Ю. Ю. Психолого-педагогічні аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у контексті неперервної освіти. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. Хмельницький: ХІСТ, 2017. № 13. С. 53–57.

26. Мосейчук Ю. Ю. Психолого-педагогічні засади професійного та особистісного розвитку студентів в процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах. *Педагогічний дискурс: зб. наук. праць*. Хмельницький: ХГПА, 2017. Вип. 22. С. 118–123.

27. Мосейчук Ю. Ю. Психолого-педагогічні підходи до педагогічного проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з високим рівнем сформованої культури здоров'я. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. праць [Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету]. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 17 (60). С. 236–240.

28. Мосейчук Ю. Ю. Система формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури як вимога часу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*: наук. журн. Сер.: Педагогічні науки. Луганськ, 2017. № 1 (306), ч. II. С. 136–144.

29. Мосейчук Ю. Ю. Системний та праксеологічний підходи у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури: загальнотеоретичні розвідки. *Науковий вісник Ужгородського університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2017. Вип. 1 (40). С. 164–167.

30. Мосейчук Ю. Ю. Теоретико-методологічні проєкції у дослідженні потенціалу культури здоров'я для успішної реалізації професійної діяльності майбутніми учителями фізичної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2017. Вип. 2 (41). С. 172–175.

31. Мосейчук Ю. Ю. Характеристика концептуальних підходів, покладених в основу розробки системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]. Херсон, 2017. Вип. LXXVI, т. 2. С. 100–105.

32. Мосейчук Ю. Ю. Характеристика перспективних методів та форм формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. Хмельницький: ХІСТ, 2017. № 14. С. 40–45.

33. Мосейчук Ю. Ю., Мороз О. О. Вплив рекреаційно-оздоровчих занять по системі хатха-йоги на показники фізичного та психоемоційного стану жінок першого періоду зрілого віку. *Молодий вчений*: наук. журн. 2017. № 3.1 (43.1). С. 218–221.

34. Мосейчук Ю. Ю. Обґрунтування доцільності та практичні механізми впровадження організаційно-педагогічних умов у процес формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2018. Вип. 1 (42). С. 332–336.

Опубліковані праці апробаційного характеру

35. Мосейчук Ю. Ю. Особливості естетичного виховання школярів засобами фізичного виховання. *Фізична культура та спорт у навчальних закладах східноєвропейських країн*: матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 13–15 трав. 2010 р.). Чернівці: Технодрок, 2010. С. 188–192.

36. Мосейчук Ю. Ю., Мардар Г. І. Інноваційні технології адаптації студентів до навчання. *Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання та спорту у навчальних закладах України*: зб. наук. праць VII всеукр. наук. конф. (Чернівці, 12–13 трав. 2011 р.). Чернівці: Технодрук, 2011. С. 227–231.

37. Мосейчук Ю. Ю. Актуальність процесу адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ. *Věda a vznik – 2011/2012: materiály VIII mezinárodní vědecko-praktická konference*. (Praha, 27.12.2011–05.01.2012 r.). Praha: Education and Science, 2012. Díl 18: Pedagogika. S. 34–36.

38. Мосейчук Ю. Ю. Теоретико-методичні особливості побудови мікроциклів у футболі. *Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання та спорту у навчальних закладах України*: зб. наук. праць VIII всеукр. наук. конф. (Чернівці, 10–11 трав. 2012 р.). Чернівці: Технодрук, 2012. С. 347–351.

39. Мосейчук Ю. Ю. Формування особистісного стилю діяльності майбутніх педагогів. *Věda a vznik – 2011/2012: materiály VIII mezinárodní vědecko-praktická konference*. (Praha, 27.12.2011–05.01.2012 r.). Praha: Education and Science, 2012. Díl 18: Pedagogika. S. 31–33.

40. Мосейчук Ю. Ю., Ніколайчук О. М., Мороз О. М. Інноваційні технології адаптації студентів до навчання у ВНЗ. *Фізична культура та спорт у навчальних закладах східноєвропейських країн*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 22–23 трав. 2013 р.). Чернівці: Технодрук, 2013. С. 142–144.

41. Мардар Г. І., Мосейчук Ю. Ю. Показники здорового способу життя (ЗСЖ) та рівня фізичного стану (РФС) студентів. *Природничі читання та фізичне виховання, спорт та здоров'я людини у сучасному суспільстві*: матеріали наук.-практ. конф. (Чернівці, 20–21 трав. 2014 р.). Чернівці: Медуніверситет, 2014. С. 148–149.

42. Мосейчук Ю. Ю. Застосування фітнес-технології для підвищення рухової активності підлітків. *Актуальні проблеми впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 15–16 трав. 2014 р.). Чернівці: Технодрук, 2014. С. 124–130.

43. Moroz E., Moseichuk Yu., Muzhychok V. The efficiency of the fitball aerobics for the health of high school age girls of special medical group. *Trends and perspectives in physical culture and sports: the VIth Edition international scientific conference* (Suceava, 26th-27th of May 2016). Suceava: University «Ștefan cel Mare», 2016. P. 216–219.

44. Мосейчук Ю. Ю. Значення культури здоров'я у реалізації професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. *Теорія і методика виховання*: наук.-пед. вісн. Херсон: Грінь Д. С., 2016. Вип. 6. С. 27–30.

45. Мосейчук Ю. Ю. Культура та професійна культура майбутніх учителів: нові виміри наукового пізнання. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики*: зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 груд. 2016 р.). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 92–94.

46. Мосейчук Ю. Ю. Основні проекції дослідження феномена культури здоров'я студентів університетів. *Педагогіка і психологія: методика та проблеми*

практичного застосування: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 16–17 груд. 2016 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. С. 72–74.

47. Мосейчук Ю. Ю. Формування культури здоров'я студентської молоді: реалії та перспективи. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування*: зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23–24 груд. 2016 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. С. 148–150.

48. Moseichuk Yu. Justification of the necessity of formation of health culture in future teachers of physical education in the context of competence approach. *VIRTUS: scientific journal*. 2017. № 14. P. 91–93.

49. Мосейчук Ю. Ю. Практичні аспекти розробки мультимедійних презентацій для формування культури здоров'я у майбутніх фахівців під час навчання у ВНЗ. *Модифікація концепції соціально-педагогічної діяльності та соціальної роботи в Україні у контексті реалізації цілей сталого розвитку суспільства*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Харків – Куряж, 14 груд. 2017 р.). Харків: ФОП Петров В. В., 2018. С. 86–90.

50. Мосейчук Ю. Ю. Використання інноваційних педагогічних технологій під час формування культури здоров'я в майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання*: зб. наук. праць III міжнар. наук.-практ. конф., (Краматорськ, 18–19 квіт. 2017 р.). Краматорськ: ДДМА, 2017. С. 329–335.

51. Мосейчук Ю. Ю. Використання праксеологічного підходу у процесі формування культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка здоров'я*: зб. наук. праць VII всеукр. наук.-практ. конф. (Чернігів, 7–8 квіт. 2017 р.). Чернігів, 2017. Т. 2. С. 200–204.

52. Мосейчук Ю. Ю. Використання системного підходу у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій*: матеріали всеукр. наук. конф. (Дніпро, 24–25 лист. 2017 р.). Дніпро, 2017. С. 266–267.

53. Мосейчук Ю. Ю. Впровадження компетентнісного підходу під час навчання студентів на факультетах фізичного виховання в контексті формування культури здоров'я. *Сучасна освіта та інтеграційні процеси*: зб. наук. праць міжнар. наук.-метод. конф. (Краматорськ, 22–23 лист. 2017 р.). Краматорськ: ДГМА, 2017. С. 141–143.

54. Мосейчук Ю. Ю. Загальні наукові підходи до розробки системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий вісник Льотної академії*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогічні науки. Кропивницький: КЛА НАУ, 2017. Вип. 1. С. 449–454.

55. Мосейчук Ю. Ю. Методичні основи формування культури здоров'я у майбутніх фахівців спеціальності «Середня освіта. Фізична культура». *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах*: матеріали II всеукр. наук. конф. (Дніпро, 24–25 берез. 2017 р.). Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. Ч. II. С. 257–259.

56. Мосейчук Ю. Ю. Методологічні підходи до проектування концепції неперервності професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з

високим рівнем сформованої культури здоров'я. *Теорія і методика виховання: наук.-пед. вісн.* Херсон: Грінь Д. С., 2017. Вип. 7. С. 15–19.

57. Мосейчук Ю. Ю. Науково-методологічні засади організації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (Запоріжжя, 26–27 трав. 2017 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. С. 94–97.

58. Мосейчук Ю. Ю. Науково-методологічні парадигми формування культури здоров'я під час професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogy: proceedings of International research and practice conference.* (Lublin, October 20–21, 2017). Lublin: Baltija publishing, 2017. S. 104–107.

59. Мосейчук Ю. Ю. Необхідність впровадження інноваційних педагогічних технологій під час формування належного рівня культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури. *Фізична культура і спорт: досвід та перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Чернівці, 6–7 квіт. 2017 р.). Чернівці: ЧНУ, 2017. С. 124–126.

60. Мосейчук Ю. Ю. Необхідність формування високого рівня культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури під час професійної підготовки в університетах. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 3–4 лютого 2017 р.). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2017. С. 100–102.

61. Мосейчук Ю. Ю. Обґрунтування потенціалу інтерактивного навчання у формуванні культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури. *Професійна педагогіка і андрагогіка: актуальні питання, досягнення та інновації: зб. тез наук. робіт міжнар. наук.-практ. конф.* (Кривий Ріг, 26–27 жовт. 2017 р.). Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2017. С. 204–205.

62. Мосейчук Ю. Ю. Перспективи впровадження діяльнісного підходу під час розроблення системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури в процесі неперервної професійної підготовки. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: зб. тез наук. робіт міжнар. наук.-практ. конф.* (Львів, 23–24 черв. 2017 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С. 95–98.

63. Мосейчук Ю. Ю. Потенціал акмеологічного підходу у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф.* (Тернопіль, 5–6 квіт. 2017 р.). Тернопіль: СМП «Тайп», 2017. С. 179–181.

64. Мосейчук Ю. Ю. Потреба формування високого рівня культури здоров'я у студентів факультетів фізичного виховання у психологічному контексті. *Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі: зб. тез доповідей всеукр. наук.-практ. конф.* (Мукачево, 17–18 трав. 2017 р.). Мукачево: вид-во МДУ, 2017. С. 118–120.

65. Мосейчук Ю. Ю. Практичні можливості компетентнісного підходу під час формування у майбутніх учителів фізичної культури високого рівня культури здоров'я. *Психолого-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців на компетентнісній основі*: зб. наук. праць IV міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 28 лютого 2017 р.): у 2-х ч. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2017. Ч. 2. С. 4–8.

66. Мосейчук Ю. Ю. Системний підхід як сучасний орієнтир для формування культури здоров'я у майбутніх фахівців фізичного виховання. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи*: зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. Баку – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2017. С. 286–288.

67. Мосейчук Ю. Ю. Теоретико-методичні засади неперервності формування культури здоров'я. *Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук*: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 10–11 лютого 2017 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 68–71.

68. Мосейчук Ю. Ю. Фізична культура та фізичне виховання як основоположні площини формування культури здоров'я студентів. *Сучасна українська освіта: стратегії та технології навчання молоді і дорослих*: зб. наук. праць V міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 27 лютого 2018 р.). Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2018. С. 76–80.

69. Мосейчук Ю. Ю. Характеристика професійного розвитку майбутніх учителів фізичної культури в контексті формування культури здоров'я. *Розвиток професійної майстерності педагога*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 26–27 квіт. 2018 р.). Тернопіль: СМП «Тайп», 2018. С. 209–211.

70. Романишина Л. М., Мосейчук Ю. Ю. Мотивація ціннісного відношення до культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки. *Актуальні питання вдосконалення системи фізичного виховання і спортивної роботи у вищій школі*: зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. (Ужгород, 19–20 квіт. 2018 р.). Ужгород, 2018. С. 43–45.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

71. Мосейчук Ю. Ю. Особливості соціально-психологічної адаптації студентської молоді. *Фізична культура, спорт та здоров'я*: зб. наук. праць. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. Вип. 8, т. 1. С. 229–234.

72. Мосейчук Ю. Ю. Динаміка показників розумової працездатності студентів з наявними ознаками порушення соціально-психологічної адаптації. *Слобожанський науково-спортивний вісник*: наук.-теорет. журн. Харків, 2010. № 1. С. 124–127.

73. Мосейчук Ю. Ю. Особливості здоров'я людини як критерію оцінювання індивідуальних можливостей організму. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. праць. Львів: ЛДУФК, 2010. Вип. 14, т. 4. С. 127–131.

74. Мосейчук Ю. Ю. Зміни функціональних показників студентів з ознаками порушення соціально-психологічної адаптації впродовж навчального року.

Молода спортивна наука України: зб. наук. праць. Львів: ЛДУФК, 2011. Вип. 15, т. 2. С. 176–180.

75. Мосейчук Ю. Ю. Особливості динаміки показників психічного навантаження у студентів з ознаками порушення соціально-психологічної адаптації впродовж навчального року. *Слобожанський науково-спортивний вісник: наук.-теорет. журн.* Харків: ХДАФК, 2011. № 1. С. 114–118.

76. Мосейчук Ю. Ю. Формування мотиваційних потреб студентської молоді до фізкультурної діяльності. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт.* Київ: вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 13. С. 400–403.

77. Мосейчук Ю. Ю. Самостійні заняття як засіб покращення стану здоров'я студентської молоді. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць Волинського національного університету імені Лесі Українки.* Луцьк: ВНУ, 2012. № 3 (19). С. 230–232.

АНОТАЦІЇ

Мосейчук Ю. Ю. Система формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, МОН України, Хмельницький, 2018.

У дослідженні розглянуто й обґрунтовано теоретичні та методичні основи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. Унаслідок наукового пошуку представлено характеристику культури здоров'я як міждисциплінарної наукової категорії. Структура культури здоров'я охоплює мотиваційно-ціннісний, інформаційно-пізнавальний, організаційно-діяльнісний, особистісно-емоційний та рефлексивно-оцінювальний компоненти. Визначено критерії, показники, рівні та обрано діагностичний інструментарій для дослідження стану сформованості культури здоров'я. Розроблено концепцію, обґрунтовано та експериментально перевірено систему формування культури здоров'я в майбутніх учителів фізичної культури в процесі неперервної професійної підготовки, визначено принципи, підходи та організаційно-педагогічні умови її дієвості. Представлено структурно-функціональну модель системи та запропоновано навчально-методичний супровід формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури в процесі неперервної професійної підготовки.

Ключові слова: майбутні вчителі фізичної культури, культура здоров'я, неперервна професійна підготовка, концепція, система формування культури здоров'я, структурно-функціональна модель, організаційно-педагогічні умови, навчально-методичний супровід.

Мосейчук Ю. Ю. Система формирования культуры здоровья будущих учителей физической культуры в процессе непрерывной профессиональной подготовки. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия, МОН Украины, Хмельницкий, 2018.

В исследовании рассмотрены и обоснованы теоретические и методические основы формирования культуры здоровья у будущих учителей физической культуры. В результате научного поиска представлена характеристика культуры здоровья как междисциплинарная научная категория. Структура культуры здоровья охватывает мотивационно-ценностный, информационно-познавательный, организационно-деятельностный, личностно-эмоциональный и рефлексивно-оценочный компоненты. Представлены критерии, показатели и уровневая характеристика, избран конкретный диагностический инструментарий для исследования сформированности культуры здоровья. Разработана концепция, обоснована и экспериментально проверена система формирования культуры здоровья у будущих учителей физической культуры в процессе непрерывной профессиональной подготовки, определены принципы, подходы и организационно-педагогические условия. Представлена структурно-функциональная модель системы и предложено учебно-методическое сопровождение формирования культуры здоровья будущих учителей физической культуры в процессе непрерывной профессиональной подготовки.

Ключевые слова: будущие учителя физической культуры, культура здоровья, непрерывная профессиональная подготовка, концепция, система формирования культуры здоровья, структурно-функциональная модель, организационно-педагогические условия, учебно-методическое сопровождение.

Moseichuk Yu. Yu. The System of the Health Culture Formation of the Future Physical Culture Teachers in the Process of Continuous Vocational Training. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a degree of Doctor of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2018.

In the thesis the theoretical and methodical bases of formation of the culture of health of the future teachers of physical culture in the process of continuous professional training have been considered and grounded. The health culture of the future physical culture teachers is viewed as a system of ideological ideas, beliefs, values and attitudes based on solid knowledge and established practical skills and abilities, which determine the responsible attitude to both their own health and the health of others, forming a dynamic health preserving stereotype consciousness, active behavior, aimed at preserving and strengthening of health by means of physical education.

In the content of the health culture of the future teachers of physical culture the proper place belongs to the culture of nutrition, endoecology, psycho-emotional activity, physical culture, physiological, intellectual, social-communicative, sexual culture, morality and spirituality. The axiological, communicative, normative, restorative, protective, diagnostic, corrective, creative, regulatory functions of the culture of health have been distinguished. It is determined that physical culture and physical education are considered as a solid ground for the formation of a high level of health culture among the future teachers of physical culture.

The author's vision of the component-structural analysis of the culture of health of the future teachers of physical culture has been presented. In the structure we identified the motivational-value, organizational-activity, personal-emotional and reflexivity-assessment components, criteria and their indicators, as well as levels (high, sufficient, average, low). In the course of the research the specific diagnostic toolkit has been developed for studying the state of the formation of the health culture of the future teachers of physical culture.

In order to form the high level of the health culture of the future physical culture teachers, we have developed the pedagogical concept that includes the purpose, the main tasks, the specific guidelines, structural elements and fundamental principles, theoretical- methodological aspects and the basic planes; has significant features; it is based on specific principles of activity and has practical content and priority directions. As a result of the scientific research we have developed the system of formation of the health culture of the future physical culture teachers in the process of continuous vocational training. It represents the well-ordered set of interrelated elements of the educational process, having its own structure and organization. The main structural components of the system include the purpose, principles, approaches, author's concept, specific forms, methods of professional training of the future teachers of physical culture, aimed at forming all components of the health culture. The structure of the system reflects the orderliness of internal and external relations between all elements, which provide its stability and efficacy.

The use of pedagogical modeling allowed to graphically reflect the leading characteristics of the system in the structural blocks (target, methodological, content, organizational, productive). The target block includes: social order and a goal. The methodological block covers principles, approaches and concepts. The content block includes the organizational-pedagogical conditions and educational disciplines of professional and practical training. The operational block includes pedagogical technologies, forms, methods and receptions. The productive block was created by the components, levels and result. The developed model has similarity with the original, replaces the system in certain relations and opens new properties of the original through the innovative possibilities of improving the process of forming the health culture of the future teachers of physical culture.

For the purpose of effective formation of the health culture of the future teachers of physical culture, we have developed scientific-methodical maintenance, which is based on the complex and integrated implementation of organizational-pedagogical conditions: 1) ensuring the motivation of the value relation to the culture of health;

2) use of interdisciplinary integration of knowledge about the formation of the culture of health; 3) enrichment of practical experience of the formation of the culture of health by means of training; 4) creation and development of healthcare environment in the educational institution; 5) stimulation of reflexive activity in the context of the development of the culture of health. We made a distinction between the range of pedagogical technologies (interactive, project, information and communication, training), which have the greatest influence on the formation of the health culture of the future physical culture teachers.

In the context of innovative methods we understand all kinds of activities that require a creative approach and provide the appropriate level of disclosure of each student and are aimed at creating the maximum level of health culture for everyone. The expediency of using interactive, problem methods, method of projects, multimedia presentations, games, trainings, creative tasks, problem situations, discussions, simulation modeling has been grounded.

In the process of research, the effectiveness of the developed system of forming the health culture of the future physical culture teachers has been experimentally tested, which is confirmed by the results of the forming stage of the research.

Key words: future physical culture teachers, vocational training, culture of health, educational process, concept, system of health culture formation, structural-functional model, organizational-pedagogical conditions, teaching-methodical support.

Підписано до друку 28.09.2018 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 615.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.